

MỘT VÀI NÉT VỀ HỆ THỐNG MỤC LỤC TRUYỀN THỐNG PHÒNG ĐỌC THƯỢNG ĐÌNH, TTTT-TV ĐHQG HÀ NỘI

Phạm Thị Xuân

Phòng Phân loại - Biên mục

1/ Đặt vấn đề

Thư viện các trường đại học có một đặc thù riêng biệt đó là khối lượng đọc giả hàng ngày đến thư viện rất lớn, việc tra tìm tài liệu cũng rất đa dạng và phức tạp. Đại học Quốc gia Hà Nội là một trung tâm đào tạo đa ngành đa lĩnh vực nên đặc trưng này càng thể hiện rõ nét. Theo thống kê sơ bộ hàng tháng trung bình có tới 52.000 lượt bạn đọc tới phòng đọc. Có ngày, hàng trăm lượt bạn đọc đã tới phòng đọc, hiện tượng quá tải vẫn luôn luôn xảy ra. Cũng chính vì nguyên nhân này mà Trung tâm Thông tin - Thư viện Đại học Quốc gia Hà Nội phải duy trì song song nhiều hệ thống tra cứu.

Nhiệm vụ rất quan trọng của Phòng Phân loại-Biên mục là tổ chức bộ máy tìm tin, bộ máy tìm tin chính là tấm gương phản chiếu nội dung vốn tài liệu có trong một thư viện. Tại các trung tâm thông tin và thư viện công tác tổ chức bộ máy tìm tin là một công tác cực kỳ quan trọng, vì nó là cầu nối giúp cho người dùng tin tiếp cận với kho tài liệu và nguồn thông tin; là cầu nối giữa cán bộ thư viện với kho tài liệu và giữa người dùng tin với cán bộ thư viện. Hiện nay, trong một thư viện hiện đại thì bộ máy tra cứu tìm tin được tổ chức theo hai hình thức:

- Tìm tin theo phương pháp hiện đại nhờ sự trợ giúp của máy tính và tìm tin theo phương pháp truyền thống là tổ chức hệ thống mục lục (HTML) fiche

Theo kết quả điều tra năm 2000 với 100 người sử dụng thông tin từ Trung tâm Thông tin-Thư viện, Đại học Quốc gia Hà Nội cho thấy tỷ lệ sử dụng các hệ thống tra cứu tìm tin ở Trung tâm là như sau:

- Tìm tin theo phương pháp hiện đại 30%
- Tìm tin theo hệ thống mục lục truyền thống chiếm 52%
- Tài liệu nghe nhìn chiếm 7%.

Kết quả điều tra cho thấy việc tra cứu tìm tin trên HTML truyền thống chiếm tỷ lệ rất cao vì đây là giải pháp tốt nhất giải quyết vấn đề quá tải trong nhu cầu tra cứu. Ưu điểm của hệ thống tra cứu truyền thống (tra cứu ở tủ mục lục) là ở cùng một thời điểm có rất nhiều đối tượng có thể tra cứu.

Trong khuôn khổ bản báo cáo khoa học này, chúng tôi chỉ trình bày việc tổ chức bộ máy tra cứu truyền thống của Phòng đọc Thượng đình - Trung tâm thông tin -Thư viện ĐHQG Hà nội.

2/ Thực trạng HTML Phòng đọc Thượng đình - TTTT-TV ĐHQG Hà nội

Phòng đọc Thư viện Thượng đình, TTTT-TV ĐHQG Hà nội là phòng đọc được hình thành trên cơ sở phòng đọc của Thư viện Trường ĐHTH Hà nội trước đây. Đây là một phòng đọc lớn, số lượng tạp chí, sách, báo nhiều và đa ngôn ngữ, phục vụ số lượng độc giả rất đông: Sinh viên, nghiên cứu sinh, giảng viên, giáo sư, tiến sỹ trong nước và nước ngoài của hai trường ĐHKHTN và ĐHKHXH - NV.

Tài liệu có trong Phòng đọc Thượng đình gồm 4 loại hình chính: Tạp chí, tài liệu tra cứu theo chuyên ngành, luận án Tiến sỹ, Thạc sỹ và sách với các ngôn ngữ chính: Tiếng Việt, tiếng Anh, Tiếng Nga, Tiếng Pháp, v.v...

*** Tạp chí:**

- Số lượng tên tạp chí theo các ngôn ngữ khoảng 2454 loại
- Số lượng fiche : 4908 fiche chữ cái và fiche phân loại

*** Tài liệu tra cứu:**

- Số lượng tên tài liệu tra cứu theo các ngôn ngữ khoảng 3920 loại
- Số lượng fiche: 7840 fiche

*** Luận án Tiến sỹ, Thạc sỹ:**

- Số lượng tên luận án Tiến sỹ và Thạc sỹ: 800 luận án
- Số lượng fiche luận án: 1600 fiche

*** Sách:**

- Số lượng tên sách theo các ngôn ngữ: 10.100 loại
- Số lượng fiche sách 20.100 fiche

Như vậy tương đương với các loại hình tài liệu và theo từng ngôn ngữ, Phòng đọc Thượng đình có một số lượng phích tạp chí, tài liệu tra cứu, luận án và sách rất lớn (33.340 fiche). Việc tổ chức HTML truyền thống gặp không ít khó khăn:

1.1 Khó khăn

- Số lượng phích lớn và đa ngôn ngữ
- Có nhiều dạng hình tài liệu: Tạp chí, tài liệu tra cứu, luận án, sách và báo
- Có nhiều chuyên ngành khoa học (gồm các chuyên ngành thuộc ĐHKHTN và ĐHKHXH - NV)
- Tài liệu được phân loại theo 2 khung phân loại BBK và bảng rút gọn DDC

Với những khó khăn trên, để tổ chức tốt HTML truyền thống Phòng đọc Thượng đình đòi hỏi CB Thư viện không những phải nắm vững nghiệp vụ phân loại, nghiệp vụ tổ chức bộ máy tra cứu mà còn phải biết cách tổ chức công việc cũng như sự tận tâm với bạn đọc mới hoàn thành tốt nhiệm vụ của mình

1.2 Thuận lợi

- HTML Phòng đọc Thượng đình được hình thành trên cơ sở HTML Phòng đọc của Thư viện ĐHTH Hà nội

- Đa số tài liệu có trong Phòng đọc sử dụng khung phân loại BBK ngoại trừ kho tài liệu tra cứu sử dụng khung phân loại rút gọn DDC

- Cán bộ phụ trách HTML vừa là người kế thừa HTLM của Thư viện trường

ĐHTH Hà Nội cũng là người tiếp thu những kiến thức nghiệp vụ mới của TTTT-TV ĐHQG Hà Nội

- Được trung tâm thường xuyên quan tâm, tạo mọi điều kiện thuận lợi để phòng Phân loại hoàn thành nhiệm vụ của mình

HTML truyền thống Phòng đọc Thượng đình được tổ chức một cách rõ ràng, logic, giúp bạn đọc tìm tin nhanh nhất và đúng yêu cầu

HTML truyền thống của Phòng đọc Thượng đình được tổ chức theo 2 HTML chính:

- Mục lục chữ cái

- Mục lục phân loại

a. HTML chữ cái

Mục lục chữ cái (MLCC) ở Phòng đọc Thượng đình được sắp xếp theo trật tự chữ cái họ - đệm - tên tác giả, tên các cơ quan tổ chức - tác giả tập thể hoặc tên các ấn phẩm và tài liệu khác. Để người tìm tin có thể nhanh chóng nhận ra vị trí tên tác giả hoặc tên ấn phẩm cần tìm, bên cạnh các fiche tài liệu chúng tôi xây dựng hệ thống fiche tiêu đề cấp 1, cấp 2, cấp 3, v.v... tùy theo số lượng fiche tài liệu có trong hộp fiche. Fiche tiêu đề được cấu tạo nhô cao hơn fiche tài liệu 1cm. MLCC ở Phòng đọc Thượng đình được dàn đều trong 49 hộp fiche trong 1 tủ mục lục theo thứ tự ưu tiên: Tạp chí, tài liệu tra cứu, luận án và sách. Trong mỗi loại hình tài liệu thì mục lục chữ cái được cấu tạo cho từng ngôn ngữ riêng biệt.

Ví dụ: Với tài liệu là tạp chí, đã xây dựng MLCC cho tiếng Việt riêng, tiếng Nga riêng và La tinh riêng, v.v..., trong đó luôn dành sự ưu tiên cho tiếng Việt.

MLCC ở Phòng đọc Thượng đình đã phản ánh một cách toàn diện các tác phẩm của một hay nhiều tác giả và vốn tài liệu có trong Phòng đọc Thượng đình, trả lời chính xác 2 câu hỏi:

- Có hay không một tác phẩm nào đó trong Thư viện?

- Trong thư viện có những tác phẩm nào của một tác giả nào đó?

b. Mục lục phân loại (MLPL)

MLPL là sự phản ánh của khung phân loại và là mục đích chính của công tác phân loại tài liệu. MLPL nhằm đáp nhu cầu chọn tài liệu theo từng ngành khoa học. Nhận thức được tầm quan trọng của vấn đề này, trong giai đoạn hiện tại việc tra cứu tìm tin theo mục lục phân loại ở Phòng đọc Thượng đình -Trung tâm Thông tin-Thư viện Đại học Quốc gia Hà Nội vẫn rất được coi trọng.

MLPL của Phòng đọc Thượng đình được tổ chức trên cơ sở 2 khung phân loại BBK và DDC rút gọn, do đó có 2 loại MLPL:

- MLPL dựng theo khung phân loại DDC rút gọn dùng cho kho tài liệu tra cứu

- MLPL dựng theo khung phân loại BBK dùng cho kho sách, tạp chí, luận án. Do tính chất của từng loại hình tài liệu, cho nên tuy cùng sử dụng một khung phân loại để phân loại tài liệu, nhưng ở Phòng đọc Thượng đình tạp chí, luận án và sách đều được tổ chức MLPL riêng, tiện cho việc tra cứu tìm tin của bạn đọc. Để giúp bạn đọc có thể nhanh chóng nhận ra vị trí tài liệu cần tìm, trong MLPL, chúng tôi cũng xây dựng hệ thống fiche tiêu đề Cấp 1, cấp 2, cấp 3, cấp 4, v.v... tùy theo số lượng fiche phân loại có trong hộp. MLPL ở Phòng đọc Thượng đình được sắp xếp theo môn loại khoa học, không phân biệt ngôn ngữ (đây là điểm khác biệt giữa MLPL và MLCC), trong cách sắp xếp MLPL luôn dành sự ưu tiên cho tiếng Việt và được dàn đều kín trong một tủ mục lục gồm 49 hộp fiche, phản ánh đầy đủ nội dung các tri thức khoa học trong lĩnh vực tự nhiên và xã hội.

3. Kết luận

Với vai trò rất quan trọng của mình, HTML truyền thống Phòng đọc Thượng đình đã góp phần vào nâng cao chất lượng công tác học tập, giảng dạy và nghiên cứu khoa học của 2 trường ĐHKHTN và ĐHKHXH-NV. Để HTML Phòng đọc Thượng đình làm tốt hơn nữa nhiệm vụ của mình, chúng tôi xin có một vài đề nghị:

- Đề nghị cho hoàn thiện mục lục chữ cái và mục lục phân loại cho tạp chí tiếng Nga
- Cho chỉnh sửa MLPL kho tài liệu tra cứu
- Tiếp tục duy trì HTML truyền thống bên cạnh HTML điện tử, để tăng cường khả năng tra cứu cho người dùng tin, nhất là trong thư viện các trường đại học.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Cẩm nang nghề Thư viện/ Lê Văn Viết .- H.: Văn hoá thông tin, 2000 .- tr. 245 - tr. 264
2. Phân loại và tổ chức mục lục phân loại/ Tạ Thị Thịnh .- H.: ĐHQG, 1999 .- tr. 145 - tr. 159
3. Phân loại tài liệu và tổ chức bộ máy tìm tin theo ký hiệu phân loại tại Trung tâm thông tin - Thư viện Đại học Quốc gia Hà nội: Luận án thạc sỹ khoa học/ Trương Kim Thanh .- H. 2000, tr. 153 - tr.162.